

Herrarbetsvandringar

Dalarna var tidigt överbefolkat, från 1500-talet tvingades många av landskapets invånare söka sig bort på arbete. Man gick på herrarbetsvandringar till Stockholm och andra större städer – herrarbete kallades det eftersom man arbetade åt «herrar», det vill säga folk som kunde betala. Kring 1800-talets mitt kunde upp emot 4 500 personer delta i arbetsvandringarna, de allra flesta från övre Dalarna.

Man drog iväg kring 1 maj. Vandringen på cirka 40 mil tog omkring en vecka, ungefär lika många kvinnor som män deltog. Till slåttern måste man hem till Dalarna, men framåt hösten var det dags för en ny arbetsvandring. Många gick också en extra vända fram och tillbaka för ett husförhör, ett bröllop eller annan viktig händelse på hemorten.

Dalfolkets var uppskattad arbetskraft, flitiga och pålitliga arbetare. Männerna var ofta timmermän, snickare, vedsågare medan kvinnorna kunde arbeta som roddare, mursmäckor eller trädgårdskullor.

Visa hänsyn

Dalkarlsvägen har en varierad sträckning – leden går genom allt från storskog till odlade och bebyggda trakter. Det gäller att vi som vandrar visar hänsyn mot såväl människor, som djurliv och växtlighet efter vägen.



dalkarlsvagen.se

text: TINA WESTERLUND, JAN-OLOF MONTELIUS layout: FORMATA foto: JOHAN ÖMAN, MORA BYGGDARKIV illustration: INGRID FRÖLICH karta: © METRIA 2015 medgivande nr: 2014/09981 tryckt: STRÅLINS • 2015 tryckt med bidrag från DALARNAS FORMINNES OCH HEMBYGGDSFÖRBUND

Väghistoria

Dalkarlsvägen var från början alla de stigar och vägar som dalfolket använde sig av på sina herrarbetsvandringar. Många av dem är idag utplånade – överbyggda eller igenvuxna, men mycket finns kvar och ingår i det som idag är den moderna Dalkarlsvägen.



Glöm inte kartan!



Dalkarlsvägen är mestadels väl skyltad, men genom tätorter saknas markeringar helt, även andra delar kan vara omarkerade.

En bra karta är *Lantmäteriets terrängkarta*:

- kartblad 656 *Furudal (vid Tammeråsen)*
- kartblad 648 *Leksand*



följ oss på Facebook!



info@dalkarlsvagen.se

dalkarlsvagen.se



Sträckning • 17 km

- ▶ **Tammeråsen** (0 km)
- ▶ **Röjeråsen** (7 km)
- ▶ **Granmor** (11 km)
- ▶ **Nittsjö** (14 km)
- ▶ **Templet**
- ▶ **Rättvik** (17 km)



Dalkarlsvägen

DALFOLKETS HISTORISKA VANDRINGAR MELLAN DALARNA OCH STOCKHOLM




Sevärdheter

- ▶ **1. Tammeråsen** ligger högt och avskilt i sydläge. Från 1695 var byn Fagerberg kaptensboställe för Rättviks kompani.
- ▶ **2. Röjeråsens by** ligger högt och utsikten är milsvid.
- ▶ **3. Granmors by** är ett äldre fåbodställe, idag har det en handfull gårdar med fastboende och några fritidshus. Här sammanfaller kyrkvägen med Orsa kompaniväg.
- ▶ **4. Kyrkvägen** mellan Granmor och Nittsjö har bitvis anor från medeltiden och är upptagen som kulturhistoriskt värdefull vägsträckning.



Vägbeskrivning

 Vägen mellan Tammeråsen och Rättvik är Orsa kompanis gamla uppmarschväg och går huvudsakligen på stigar genom skogen.

Söder om Tammeråsen passeras en bäck, där det tidvis kan vara ganska blött.

Vid Nittsjö är det kuperat och branta stigningar.

Skala 1:65 000 ■ 1 cm på kartan = 650 m

- ▶ **5. Nittsjö by.** Gårdarna ligger i klungor kring ravinen där Amtjärnsån rinner. Här fanns tidigare flera kvarnar. I dag är Nittsjö mest känd för sin keramikfabrik.
- ▶ **6. Rättviks gammelgård** med Kaplansgården har många byggnader från 1500- och 1600-talen. Kyrkvägen går mellan kaplanens bostad och gammelgården.
- ▶ **7. Rättviks kyrka,** vackert belägen på en udde i Siljan, har anor från 1200-talet. Kyrkan har två träskulpturer föreställande S:t Olof. Vasastenen på kyrkvallen minner om när Gustav Vasa första gången talade till dalfolket.

Intill Rättviks kyrka ligger 87 grå timrade kyrkstallar som förr användes av kyrkobesökarna. Stockarna till det äldsta stallet, som ligger i klungan närmast kyrkan, höggs vintern 1475-76. De flesta är dock från 1700- och 1800-talen. Kyrkstallarna blev frimärksmotiv 1973. Vid kyrkan finns en minnessten över rättvikssonen Johan Olofsson, adlad Stiernhöök, «den svenska lagfarenhetens fader». På Karl XI:s uppdrag sammanställde Johan Stiernhöök den första Svea Rikes Lag utifrån de gamla landskapslagarna.

Stiftsgården för Västerås stift ligger på det gamla klockarbostället. Huvudbyggnaden invigdes 1952 och är en flitigt använd kursgård.

- ▶ **8. Rättvik.** Samhället växte upp när järnvägen drogs fram på 1890-talet och blev centralort i den gamla socknen med dess många mindre byar. Kallas av ortsbefolkningen för just «*Samhället*».

Långbryggan, byggd 1895, sträcker sig 628 meter ut i Siljan.

